

Periferie v krajině – krajina periferií

Odborný seminář VZ – pátek 26. 11. 2010, Pravá rýsozna

Cíle semináře

Seminář poskytuje platformu pro otevřenou diskusi konceptů „periferie“, teoreticko-metodologických přístupů ke studiu periferií a výsledků výzkumu periferií. Vedle sladění pohledů na studium periferií se zaměříme na identifikaci možností pro spolupráci ve výzkumu periferií napříč tematickými skupinami VZ. Za zásadní otázku pro pochopení a poznání periferií považujeme odlišení obecných definičních znaků periferií a typických charakteristik konkrétních periferií.

Program

9:00–9:30 Relevance výzkumu periferií

9:30–12:00 Periferie v krajině

12:00–13:00 Oběd

13:00–15:30 Krajina periferií

15:30–16:30 Závěrečná diskuse

Semináři předchází diskuse, doplňování a revize podkladového materiálu – každý, kdo má zájem se na přípravě aktivně podílet, necht' se obrátí na Pavla Chromého a Lud'ka Sýkoru.

I. Periferie v krajině

I když jsou periferie na našich pracovištích zkoumány především v měřítku mezi-regionální a vnitro-regionální diferenciace Česka, periferie jsou nedílnou součástí krajin od mikroúrovně městských čtvrtí po globální systém. Periferie jsou dílčí částí sídelních a regionálních systémů. Nevývívají se samostatně. Diskuse periferií tak nemůže vynechat koncepty „jádra“, „města a venkova“, „územních disparit a polarizací“.

V diskusi budeme sice vycházet z plurality přístupů k chápání a definování periferií, nicméně, naší snahou bude zaměřit se na identifikaci společných definičních znaků periferií. Čím je dána, definována perifernost některých území a lokalit. Co je příčinou / jaké jsou příčiny vzniku, přetrvávání a prohlubování periferií a perifernosti? Jaké jsou hlavní charakteristiky periferií? Čím se liší od území, jež periferiemi nejsou?

V první části semináře se zaměříme na obecnou konceptualizaci periferií jako specifických částí krajin v místním, národním a globálním měřítku.

a) konceptualizace periferií

- Co je to periferie? Proč a jak ji definujeme? Co je podstatou perifernosti?
- Jsou periferie relevantním/autonomním objektem výzkumu?
- V čem tkví podstata následujících geografických konceptů, rozdílů mezi nimi a vymezení vůči konceptu periferie: „centrum/jádro“, „centrum/jádro – periferie“, „semiperiferie“ – „marginální území“, „město“ – „venkov“, „jádro“ – „zázemí“, „vnitrozemí“ – „pohraničí“, „prostor“ – „krajina“ – „region“ – „místo“?

b) metody vymezení periferií

- Jak periferie vymezujeme? Za jakým účelem? Jak operacionalizujeme obecné definice periferie pro vymezení periferií v konkrétních územích na konkrétní měřítkové úrovni?
- Můžeme empiricky postihnout podstatu perifernosti nebo jen znaky periferních oblastí? Vymezení na základě funkčních vazeb periférií a jádrových oblastí x kombinace charakteristik typických pro periferie, odrážejících nerovné postavení periférií.
- Situace x vývoj: jsou všechny upadající regiony periferiemi, jsou všechny lokality s velmi podprůměrnými charakteristikami vyspělosti periferiemi?
- Objektívni indikátory x subjektivní pocit perifernosti – percepce. Diskurz, reprezentace a sociálně přiřknutá perifernost – marginalizace.

II. Krajina periferií

Přestože můžeme dospět k podobnému náhledu na definování periferií, ty se mohou mezi sebou významně lišit. Druhá část semináře se zaměří na typické charakteristiky krajin periférií, jejich vnitřní diferenciaci na jedné měřítkové úrovni a odlišnosti mezi měřítkovými úrovněmi. Jak studovat periferie? Jsou specifickým objektem výzkumu se svébytnými znaky a z nich vyplývajícími otázkami, metodami a přístupy k jejich studiu? Nebo jsou spíše součástí kontinua výzkumu krajiny?

Proč je některé jevy důležité zkoumat v perifériích? Periferie obvykle spojujeme s určitými nedostatky, zaostalostí či ostraností. Jaké jsou hlavní problémy periférií?

Tato část semináře se bude rovněž věnovat diskuzi zásadních normativních otázek, periferiím a sociální a prostorové spravedlnosti, soudržnosti a exkluzi. Je perifernost přirozená? Jaké jsou její příčiny a důsledky? Můžeme periferie odstranit nebo lze pouze mírnit některé nepříznivé důsledky?

a) metody výzkumu periférií, znaky periférií, podmínky a příčiny vzniku periférií, různorodost periferií

- Co je předmětem výzkumu periferií? Jak studovat periferie?
- Jaké jsou hlavní charakteristiky periférií? Čím se periferie liší od území, jež periferiemi nejsou? Liší se periferie mezi sebou? Jak a proč? Obecné x specifické znaky konkrétních periférií. Srovnávací výzkum periférií, srovnání periferií a „neperiferních“ oblastí.
- Které jevy a procesy jsou specifické pro periferní oblasti? Proč je některé jevy důležité zkoumat právě v perifériích? Které jevy a procesy je důležité zkoumat pro poznání pozice a role periférií v sídelním a regionálním systému, v rozvoji společnosti jako celku?
- Jak se periferie utvářejí? Jaké jsou podmínky a příčiny jejich vzniku a přetrvávání? Extenzivní a intenzivní výzkum krajiny v perifériích.
- Příklady specifických témat výzkumu univerzálních jevů a procesů v periferních oblastech.

b) problémy periferií, prevence utváření periferií, tlumení negativních důsledků

- Jaké jsou hlavní problémy periférií? Jaké důsledky přináší existence periferií pro společnost, pro obyvatele periférií?
- Je perifernost přirozená? Můžeme periferie odstranit nebo lze pouze mírnit některé nepříznivé důsledky? Jaké nástroje lze využít a jak jsou efektivní?